

ЮНДАФ 3 күтілетін нәтижесі:

МЕМЛЕКЕТТІК НӘТИЖЕЛІ БАСҚАРУ

2015 жылға барлық деңгейлердегі мемлекеттік органдар мен азаматтық қоғамның халықтың, әсіресе осал топтардың, құқықтары мен мұқтаждарын қамтамасыз ету жөніндегі әлуетін арттыру және есеп берушілігін күшейту.

Ұлттық басымдық: біздің басымдықты мақсаттарға қол жеткізуімізде іске берілген және халықтың өкілдері ретінде әрекет етуге қабілетті Қазақстанның мемлекеттік қызметкерлердің қазіргі әрі нәтижелі корпусы мен құрылымдарын құру («Қазақстан-2030»).

Қазақстанның 2030 жылға дейінгі даму стратегиясы, салалық стратегиялар мен орташа мерзімдік жоспарлар, сонымен бірге Президенттің жылсайынғы Қазақстан халқына жолдаулары Қазақстандағы нәтижелі және сындарлы демократиялық басқарудың жетекші рөлін атап көрсетеді. Мемлекеттік сектордың қызметінің нәтижелігін арттыру мен сыбайлас жемқорлықпен күрес ұлттық дамудың басымдықтары ретінде белгіленген.

Мемлекеттік басқару саласын кешенді реформалау Қазақстанда 1997 жылдан бері жүргізіліп келеді, барлық деңгейлердегі басқарудың тиімділігі мен нәтижелігін жақсарту жөніндегі жұмыстардың осы кезге дейін жалғасып келе жатқандығына қарамастан, әлі де болса да, нәтижелі қызметтер көрсетуге кедергі келтіруші кейбір институционалдық кедергілер орын алып келеді. Адамдардың пікірлерін әлеуметтік диалог арқылы білдіру мүмкіндігіне байланысты жүйенің кемелденуі одан әрі жетілдіруді қажет етеді. Жергілікті басқару органдарының міндеттері мен олардың қызметтер көрсету жөніндегі мүмкіндіктерінің

араларындағы сәйкессіздіктерді жою және әлеуметтік бірігу мен Республика азаматтарының барлық санаттарының қызметтерге бірдей қол жеткізу мақсаттарында азаматтық қоғамды дамыту үшін шаралар қабылдау қажет. Орын алып отырған сыбайлас жемқорлық көп жағдайларда адамдардың мемлекеттік құрылымдардың өздерінің уәделерін орындау ниеті мен мүмкіндіктеріне сенімін мұқалтады.

Ұлттық заңнама мен оны сақтау механизмдерін Қазақстан қосылған адам құқықтары жөніндегі халықаралық құжаттармен сәйкестілікке келтіру ЮНДАФ бағдарламасы әрекет етіп тұрған кезеңдегі шешуші міндет болып табылады. Бұл арада басты шарт адамның құқықтарын қорғау мен оларды сақтауға (атап айтқанда, сот жүйесі мен БАҚ тәуелсіздігін нығайту мен азаматтық қоғамның саяси процестерге қатысуы арқылы әділ сотқа және ақпаратқа қол жеткізу) аударылады. БҰҰ Адам құқықтары жөніндегі жоғарғы комиссары Қазақстанда биліктің атқарушы, заңшығарушы және сот тармақтарының арасында тепе-теңдік орнату мен адам құқықтары жөніндегі

халықаралық стандарттарға сәйкестену мақсатында адам құқықтары жөніндегі тәуелсіз ұлттық институтын құру қажеттілігін атап көрсетті. Бұл тұрғыдан Адам құқықтары саласындағы әрекеттер жоспары мен Гендерлік теңдік стратегиясын тиімдірек іске асыру мен мониторинг маңызды болып табылады. Барлық саяси партиялардың, ҰЕҰ, кәсіподақтардың және басқа да тараптардың заңшығару процесіне қатысу мен өкілділік ету механизмдері мен процестері күшейтіледі. Оның үстіне, ақпараттық қамтамасыз ету, оның ішінде бұқаралық ақпарат құралдары, халықаралық-мойындалған кәсіби стандарттарға сәйкес үлкен әлуетке иелік ететін болады.

Адам құқықтарын сақтауды қамтамасыз етуші институционалдық құрылымы берік орталықсыздандырылған мемлекеттік жүйе көп мөлшерде елдің бәсекеге қабілеттілігін арттыра алады. БҰҰ агенттіктерді жергілікті басқару органдарының әлеуметтік-экономикалық бағдарламаларды жоспарлау, қаржыландыру және әкімшілік ету саласында (әсіресе балаларға қатыстыларына) бірлесіп жұмыс жүргізеді – тек дағдыларды қалыптастыруға ғана емес, сонымен бірге демократиялық институттардың құндылықтары мен принциптерін атап көрсету үшін қызметкерлердің көзқарастары мен мінез-құлықтарын өзгертуге де ерекше маңыз берілетін болады. Даму саласындағы ынтымақтстықтың маңызды бөлігінің бірі азаматтардың мемлекеттік шешімдер қабылдау, жұртшылықты жұмылдыру және қызметтер көрсету процестеріне белсенді қатысуы болып табылады.

БҰҰ тек «деңгейлес», яғни әртүрлі әлеуметтік топтардың араларындағы әлеуметтік топтасуда ғана емес, сонымен бірге «жоғарыдан төмен», яғни мемлекет пен халық арасындағы топтасуға да көмек

береді, сөйтіп, мемлекеттік биліктің көбірек әлеуметтік бағдарлануын қамтамасыз етеді. Мұндайда халықтың осал топтарының, оның ішінде ауыл тұрғындарының, әйелдердің, балалардың, мүгедектердің, қарттар мен әлеуметтік-мәдени азшылықтардың құқықтарына айрықша назар аударылады.

БҰҰ агенттіктері өздерінің күшін мемлекеттік басқарудың түрліше, оның ішінде әділ сот пен қауіпсіздік аяларындағы тұрақты дамуды қамтамасыз ету мен әлуэтін дамытуға жұмсайтын болады. Есірткілердің заңсыз айналымы және онымен байланысты қылмыстармен күрес және шекараны күзету, шекаралық және кеден бақылауын күшейтуден басқа БҰҰ Үкіметтің өтініші бойынша сыбайлас жемқорлыққа қарсы күрес жөніндегі мемлекеттік стратегияны жылжыту, аймақтық сыбайлас жемқорлыққа қарсы бағдарламаларды жасау және азаматтық қоғамның осы процестерге қатысуын қамтамасыз ету сияқты бастамаларды қолдайтын болады.

Аймақтық ынтымақтастық пен бірлесуді қолдау мәселелеріне де көңіл бөлу қажет. Бұрын осындай өтпелі экономикалы болған, кейіннен табысқа жеткен басқа елдердегі осындай бастамаларға қолдау көрсету жөніндегі мол тәжірибесіне сүйене отырып, БҰҰ Қазақстанның жаңа донор ретіндегі рөліне белсенді қолдау көрсететін болады.

БҰҰ жүйесі Қазақстанның нәтижелі басқару мен демократияландыру жөніндегі әрекетін қолдау үшін бірнеше салыстырмалы артықшылықтарға иелік етеді. Атап айтқанда, БҰҰ-ның адам құқықтары аясындағы тәжірибесі Қазақстанның тәжірибесін толықтырып, байыта алады және кемсітпеушілік пен теңдік принциптерін жылжыту мен шектеулі ресурстарды тиімді бөлісуді талдау құралдары мен бағалау критерийлерін қолдану арқылы адам дамуы мәселесінің

басымдыққа айналуына жәрдемдесе алады.

БҰҰ сонымен бірге Қазақстанға заңшығарушылық және нормативтік қызметті жетілдіруде, заңдардың мониторингі мен іске асырылуында, ұлттық Парламент пен жергілікті өкілетті органдардың (мәслихаттардың) бақылаушылық және заңшығарушылық қызметтерін күшейтуде және парламенттік процестер пен рәсімдердің нәтижелігін арттыруда көмек берудің көп жылдық тәжірибесі бар. Соңғы жылдары БҰҰ әртүрлі агенттіктері техникалық көмек пен консультативтік қолдау көрсету жолымен әкімшілік реформаларын жылжытуда және оларды іске асыру жөніндегі әлуэтті дамытуға, сонымен бірге БҰҰ-ның есірткілердің заңсыз айналымы мен ұйымдасқан қылмыс сияқты трансшекаралық проблемалармен күрес үшін халықаралық әріптестікті ынталандыру жөніндегі мандатын іске асыруға үлес қосты. Жалпы атап өтетін мәселе, БҰҰ Қазақстанда салалық министрліктермен және Президент әкімшілігінің жанындағы түрліше комиссиялармен сындарлы ынтымақтастық орнатқан; осындай нәтижелі ынтымақтастықтың арқасында БҰҰ жүйесі ғаламдық деңгейдегі сенімді және бейтарап әріптеске айналды.

Күткеніміздей, бұл саладағы ұлттық әріптестеріміз: ҚР Әділет министрлігі; ҚР Ішкі істер министрлігі; ҚР Мәдениет және ақпарат министрлігі; ҚР Білім және ғылым министрлігі; ҚР Еңбек және халықты әлеуметтік қорғау министрлігі; ҚР Президентінің жанындағы Адам құқықтары жөніндегі комиссия; ҚР Құқық академиясы мен ИМ академиясы; Парламентаризм институты мен Парламент; Мемлекеттік басқару академиясы; Жоғарғы сот; Кеден бақылау комитеті; шекара қызметі; ҚР Адам құқықтары жөніндегі Үкіл; ҚР Бас прокуратурасы; Қылмыстық атқару жүйесі комитетінің ака-

демиясы; ҚР Президентінің жанындағы Әйелдер ісі мен отбасы –демографиялық саясат жөніндегі ұлттық комиссия; ҚР Ұлттық қауіпсіздік комитеті; Есірткі бизнесімен күрес және есірткі айналымын бақылау жөніндегі комитет; Қылмыстық атқару жүйесі комитеті; жергілікті атқару органдары; азаматтық қоғам ҰЕҰ/ұйымдары және бұқаралық ақпарат құралдары болмақшы. Халықаралық әріптестер – екіжақты донорлар, ЕҚЫҰ, Еуропалық комиссия, Интерпол, Бүкілдүниежүзілік кеден ұйымы мен адам құқықтарын қорғау жөніндегі халықаралық ҰЕҰ мен сарапшылар.

БҰДАН ӘРІ ҚАРАЙ АГЕНТТІКТЕРДІҢ АҚЫРҒЫ НӘТИЖЕЛЕРІ КЕЛТІРІЛГЕН:

1 ақырғы нәтиже.

Мемлекеттік институттардың адамның құқықтарын қорғау және баршаның әділ сотқа қол жеткізулерін қамтамасыз ету әлуэтін арттыру.

2 ақырғы нәтиже.

Парламенттің, жергілікті өкілетті органдардың және азаматтық қоғам ұйымдарының саясатты тұжырымдауда, сайлау және заңшығарушылық процестерде диалог пен ынтымақтастық үшін әсерлі механизмдерді қолдануы.

3 ақырғы нәтиже.

Биліктің орталық және жергілікті органдарының нәтижелілігінің, ашықтығы мен есеп берушіліктерінің артуы.

III. Топшылама қаржыландыру көлемі

БҰҰ жүйесіне ЮНДАФ-тың күтілуші нәтижелерінің әрқайсысына қол жеткізуге үлес қосу үшін қажетті қаржы қорларының топшылама көлемі А қосымшасындағы нәтижелер кестесінде келтірілген.

2010 жылдан 2015 жылға дейінгі аралықтағы ЮНДАФ мақсаттарына қолдау көрсету үшін қажетті ресурстардың жалпы көлемі 79,64 млн. АҚШ долларын құрайды деп күтілуде. Жалпы соманың 30% баршаның экономикалық және әлеуметтік бақуаттылығы аясына (23,90 млн. АҚШ доллары); 41% – экологиялық тұрақтылық (32,23 млн. АҚШ доллары) және 29% – нәтижелі мемлекеттік басқару аясына (23,26 млн. АҚШ доллары) жұмсалынбақшы.

Бұл қаржы ресурстарының көздері (1) БҰҰ әрбір тартылған ұйымның тарапынан қаржы ресурстары немесе тікелей ресурстар және (2) БҰҰ-ның ЮНДАФ-

ты іске асыру барысында өзінің тікелей ресурстарына қосымша жұмылдыруды ойластырған ресурстары немесе басқа да ресурстар болады деп күтілуде. Қаржыландыру мөлшері туралы деректер индикативтік болып табылады және ЮНДАФ-ты жасау кезіндегі мүмкін болған дәлдікпен келтірілген. Қаржыландырудың ақырғы көлемі БҰҰ агенттіктерінің әрқайсысының рәсімдері мен механизмдеріне сәйкес бағдарламалық және жобалық құжаттарда алдағы уақыттарда анықталынатын болады. ЮНДАФ бюджеті Қазақстанда өздерінің тұрақты өкілдіктері жоқ агенттіктер мен арнайы агенттіктердің әртүрлі циклдерін бейнелеу мақсаттарында жыл сайынғы негізде қаралып әрі жаңартылып отырылады.

Қазақстанның экономикалық өсуін ескере отырып, БҰҰ агенттіктерінің Қазақстанға ті-

келей ресурстарды бөлудің ағымдағы формуласына сәйкес біртіндеп шектеліне бастайды. Нәтижесінде БҰҰ ЮНДАФ-тың іске асырылуына қолдау көрсетуге қосымша ресурстар тарту үшін, алғашқы қаржыландыру ретіндегі тікелей ресурстарын қоса, өзінің салыстырмалы артықшылықтарына сүйенетін болады. Осыған байланысты кемелді әріптестік мәселесінің маңыздылығы арта түспекші. БҰҰ агенттіктері үшінші жақтардың, ғаламдық трастық қорлардың, басқа да қорлардың, жеке меншіктік компаниялардың және дамудағы теңқұқықты әріптес ретінде елдің үкіметінің тараптарынан қосарлай қаржыландыруларының есебінен ресурстарды жұмылдыруға бар күштерін жұмсайтын болады, мұндайда қосарлай қаржыландырудың маңызы арта түспекші.

IV. Іске асыру

ЮНДАФ-ты іске асыру барысында БҰҰ Қазақстан халқының ең осал топтарының проблемаларын шешуге ерекше назар аудартатын болады, бұл, бағдарлама осы топтардың өкілдерін мемлекеттік шешімдер қабылдау процестеріне белсенді және нәтижелі қатысуларын қамтамасыз ету жөніндегі ережелерді қамтыған. Оның үстіне, бұрын айтып кеткеніміздей, қала мен ауыл араларындағы сәйкессіздіктер және Қазақстандағы көптеген даму проблемаларының негізінде жатқан аймақаралық айырмашылықтарды қысқарту мақсатында БҰҰ ең қолайсыз

жағдайлардағы және ең осал болып табылатын кедей ауылдық аудандар мен халық топтарына бағдарланатын болады. Мемлекет пен азаматтық қоғам араларындағы нәтижелі байланыстарға ерекше маңыз беріледі.

ЮНДАФ БҰҰ агенттіктерінің ынтымақтастығы мен жеке бағдарламаларының шектерінде Үкіметпен келісіле отырып іске асырылады. Елдік бағдарламалар мен жобалық құжаттарда ЮНДАФ мақсаттарына қосылатын үлес пен ынтымақтастық стратегия-

лары нақтылана түсірілмекші, нақтылы мақсаттарды, күтілетін нәтижелерді және БҰҰ жеке агенттіктерін таңдау мен белгілеу ЮНДАФ-ке сәйкес келетін болады.

Даму реформалары мен стратегияларын іске асыру әлуеті мен БҰҰ үшін Үкіметке нәтижелі қызмет көрсетудің маңыздылығы тұрғысынан БҰҰ агенттіктері бірлескен бағдарламаларды орындау жолымен агенттіктер араларындағы өзара әрекеттерді күшейту үшін барлық мүмкіндіктерді пайдалануға ұмтылады. БҰҰ Елдік Командасы

бірлескен бағдарламалар шегінде қандай аралық нәтижелерге қол жеткізуге болатындығын талқылап, анықтайтын болады.

ЮНДАФ-тың нәтижелі іске асырылуы жөніндегі жауапкершілік БҰҰ Елдік командасы мен Резидент-үйлестірушіге жүктелген. 2005-2009 жылдарға арналған ЮНДАФ барысындағы жинақталған тәжірибенің негізінде ЮНДАФ іске асырылуы

мен мониторингі мақсатында әртүрлі агенттіктердің өкілдерінен біріккен тақырыптық жұмыс тобы құрылады. Сонымен бірге әртүрлі мәселелерді, олардың ішінде халықаралық келісімдер мен БҰҰ құралдары шегіндегі міндеттемелерді талқылау кезінде ріндегі аймақтық ынтымақтастық жалғастырылады.

БҰҰ-ның ұлттық басқару мен бағдарламаларды ынталандыру

жөніндегі кешенді міндеттемелерінің бір бөлігі ретінде БҰҰ тиісті агенттіктері қаржыларды игеру мен атқарушы әріптестері арқылы есеп беруде, сонымен бірге әкімшілік шығындарды қысқарту мақсатында мемлекеттік жүйелерді пайдалануды біртіндеп кеңейту үшін қаржы ресурстарын басқарудың жалпы механизмі (НАСТ) қолданылатын болады.

V. Мониторинг және бағалау

Қол жеткен жетістіктердің мониторингі, бақылауы мен есеп берушілігі үшін объективтік тексеруге болатын және нәтижеліліктің жаңғыртылатын шешуші көрсеткіштерінің кешенінің міндеттілігіне байланысты Қазақстандағы ынтымақтастықтың барлық үш басымдықты бағдарының шеңберлерінде базалық және мақсатты деңгейлері көрсетіліп, шешуші индикаторлар тұжырымдалынды.

Осымен бірмезгілде, дамудың процесс екендігіне байланысты ЮНДАФ-қа Қазақстандағы экономикалық, саяси немесе әлеуметтік жағдайлардың өзгерулерін бейнелеу үшін бейімделу қажет болуы мүмкін. ЮНДАФ-тың үш күтілуші нәтижелері бойынша тұрақты мониторинг және бағалау механизмдерін қамтамасыз ету үшін және нәтижеге бағдарланған басқаруға сүйене отырып, техникалық жұмыс

топтарының мәжілісі жүйелі түрде шақырылып, олар қол жеткен ілгерілеушілік, сонымен бірге мүмкіндіктер мен қиыншылықтар туралы қысқаша есептер даярлап отыратын болады. ЮНДАФ-тың нәтижелі іске асырылуын қамтамасыз ету үшін шешуші құрал жылсайынға шолушылық кездесулер өткізіліп отыру болып табылады, мұндай кездесулерді БҰҰ Елдік Командасы мен Қазақстан Үкіметі бірлесіп өткізетін болады.

Бірлескен орташа мерзімдік бағалау Үкіметтің, БҰҰ-ның және басқа да әріптестердің қатысуларымен ЮНДАФ циклінің ортасында өткізілетін болады, ол тиісті агенттіктердің Елдік бағдарламаларының орташа мерзімдік бағаларымен тұстастырылады. Мұндай бағалау ЮНДАФ-тың әрбір басымдықты бағдардағы жарияланған күтілуші нәтижелеріне байланысты қол жеткен іл-

герілеушілік туралы пікірлер алысу мақсатында өткізіледі. Ол мына мәселелерге шоғырландырылады: (1) БҰҰ-ның салыстырмалы артықшылықтары Қазақстандағы ЮНДАФ шеңберінде барынша пайдаланылады ма; (2) ұлттық басымдықтарға қол жеткізудегі агенттіктердің үлестерінің жүйелілігі; (3) таңдалынған басымдықты бағыттарда ілгерілеушілікке қол жеткізуде ЮНДАФ көмегі болды ма; (4) әлуатті күшейтуге бастамалардың ықпалы. Жалпы алғанда, бұл БҰҰ-ның 2010-2015 жылдардағы және одан кейінгі Қазақстанның ұлттық басымдықтары мен МДМ-ға шоғырлануына қажетті түзетулерді енгізуге мүмкіндік береді. Оның үстіне, қол жеткен табыстар, алған сабақтар мен озат тәжірибе кездескен проблемалармен бірге келесі ЮНДАФ-ты жасауда пайдаланылатын болады.

Қысқартулар мен қысқарған сөздер

АДБ	Азиялық даму банкі
АЖӨА	АИВ жұқпамен өмір сүруші адамдар
АИВ/ЖИТС	Адамның иммуножетімсіздік вирусы
БАҚ	Бұқаралық ақпарат құралдары
БҰҰ АҚЖКБ	БҰҰ адам құқықтары жөніндегі жоғарғы комиссарының басқармасы
БҰҰ БЖКБ	БҰҰ-ның босқындар ісі жөніндегі жоғарғы комиссарының басқармасы
БҰҰ ЕК	БҰҰ елдік командасы
БҰҰ ЕЭК	БҰҰ Еуропалық экономикалық комиссиясы
БҰҰ КЖК	БҰҰ-ның климаттың өзгеруі жөніндегі негіздемелік конвенциясы
БҰҰ ҚАД	БҰҰ қоғамдық ақпарат департаменті
БҰҰДБ	БҰҰ даму бағдарламасы
БҰҰЕ	БҰҰ Еріктілері
ГМУБ	Гуманитарлық мәселерді үйлестіру жөніндегі басқарма
ДДҰ	Дүниежүзілік денсаулық сақтау ұйымы
ЕЕТ	Екпе есірткілерді тұтынушылар
ЖЖЖЖ	Жыныс жолмен жұқтырылатын жұқпалар
ҚБ	Қоғамдық бірлестіктер
МАГАТЭ	Атом энергиясы жөніндегі халықаралық агенттік
МДМ	Мыңжылдықтың даму мақсаттары
МжБ	Мониторинг және бағалау
МИКЗ	Мультииндикаторлық кластерлік зерттеу
ОБСЕ	Еуропадағы қауіпсіздік пен ынтымақтастық ұйымы
ОШЕ	Орталық және Шығыс Еуропа
ТБ	Туберкулез
ҰЕҰ	Үкіметтік емес ұйымдар
ФАО	БҰҰ азық-түлік және ауыл шаруашылық ұйымы
ХЕҰ	Халықаралық еңбек ұйымы
ХМҰ	Халықаралық миграция жөніндегі ұйым
ХТҚҰ	Халықаралық табиғат қорғау ұйымы
ІЖӨ	Ішкі жалпы өнім
ЮНДАФ	БҰҰ-ның даму мақсатында көмек көрсету жөніндегі негіздемелік бағдарлама
ЮНЕП	БҰҰ қоршаған орта туралы бағдарламасы
ЮНЕСКО	Білім, ғылым және мәдениет мәселелері жөніндегі Біріккен Ұлттар Ұйымы
ЮНИДО	Өнеркәсіп дамуы жөніндегі Біріккен Ұлттар Ұйымы
ЮНИСЕФ	БҰҰ балалар қоры
ЮНИФЕМ	БҰҰ әйелдер мүддесін дамыту қоры
ЮНФПА	БҰҰ халық саласындағы қоры
ЮНЭЙДС	БҰҰ АИВ және ЖИТС жөніндегі бағдарламасы
ЮСАИД	АҚШ халықаралық даму жөніндегі агенттігі
UNODC	БҰҰ есірткі және қылмыс жөніндегі басқармасы